

Janusz Mólka, *Koncepcja wychowawcza księdza Mieczysława Kuznowicza SJ (1874-1945)*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, ss. 314.

Przed dwoma laty w 2004 roku w Wydawnictwie WAM w Krakowie została wydana książka pod tytułem: *Koncepcja wychowawcza księdza Mieczysława Kuznowicza SJ (1874-1945)*. Autor publikacji Janusz Mólka dokonał analizy poglądów pedagogicznych oraz bogatej działalności wychowawczej z młodzieżą skupioną w zorganizowanym przez Mieczysława Kuznowicza Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie.

Opracowanie modelu wychowawczego, jak podkreśla autor opracowania, nie było sprawą prostą ze względu na to, że M. Kuznowicz zasadniczo nie podejmował teoretycznych rozważań nad istotą wychowania. Jego głównym zainteresowaniem był konkretny młody człowiek. W związku z tym bardziej skupiał się na bezpośrednim oddziaływaniu wychowawczym w ramach założonej przez siebie organizacji związkowej (s. 266). Niemniej w oparciu o pozostawione teksty M. Kuznowicza (publikacje, broszury, artykuły, pamiętniki), jak również dokumenty archiwalne dotyczące założonego przez niego Związku oraz szeroko wykorzystaną literaturę pedagogiczną z okresu działalności Kuznowicza i nauczania Kościoła katolickiego oraz wybraną współczesną literaturę dotyczącą wychowania, autor dokonał gruntownej i rzetelnej analizy systemu wychowania.

Monografia została osadzona wokół dwóch głównych aspektów i próby poszukiwania odpowiedzi na pytania: co należy uznać za fundament wypracowanej przez M. Kuznowicza koncepcji wychowawczej oraz w jaki sposób M. Kuznowicz praktycznie realizował aksjologiczne założenia swej koncepcji wychowawczej (s. 17). Należy zauważyć, że autor określił granice czasowe przeprowadzonej kwerendy obejmujące lata 1906-1939. Za takim wyznaczonym okresem przemawiały fakty, że w roku 1906 M. Kuznowicz podjął pracę wychowawczą, nato-

miast rok 1939, na skutek wybuchu drugiej wojny światowej, praktycznie położył kres jego aktywności społeczno-wychowawczej. Dodajmy, że Mieczysław Kuznowicz zmarł w Czarnym Potoku w dniu 26 marca 1945 roku.

Recenzowana książka składa się z pięciu rozdziałów, uzupełnionych przedmową, wstępem oraz zakończeniem. Pierwszy rozdział przedstawia podstawowe czynniki mające wpływ na poglądy i działalność pedagogiczną M. Kuznowicza. Zostały omówione uwarunkowania społeczno-ekonomiczne rzutuące na warunki życia i edukacji młodzieży robotniczej oraz uwarunkowania pedagogiczne. Autor publikacji w sposób umiejętny ukazał związki M. Kuznowicza z pedagogiką „nowego wychowania”, zwłaszcza ze „szkołą pracy” oraz z założeniami pedagogiki religijnej. Zostały także przedstawione założenia chrześcijańskiej myśli społecznej przywołując poglądy mniej znanych przedstawicieli tego nurtu, jak na przykład: F. Le Play’a (s. 62), Ch. Perina (s. 63) oraz W. Kettelera, A. Kolpinga (s. 63-67), do których M. Kuznowicz bezpośrednio nawiązywał.

Na oddzielną uwagę, ze względu na szczególne akcentowanie przez M. Kuznowicza wychowania religijnego, zasługuje w tej części opracowania, szersze omówienie roli i znaczenia wychowania moralnego opartego o Ewangelię i naukę Kościoła katolickiego. Odnajdujemy w niej przemyślenia współczesnych myślicieli, które współbrzmia w tym względzie z poglądami i stanowiskiem M. Kuznowicza (s. 69-75).

Dodajmy jeszcze, że omawiany okres przełomu dziewiętnastego i dwudziestego wieku w dziedzinie pedagogiki charakteryzował się nie tylko pojawieniem się różnorodnych systemów wychowawczych opartych na różnych założeniach filozoficzno-antropologicznych, ale także podejmowaniem i organizowaniem konkretnych form działalności wychowawczej. Dlatego też, jak zaznacza autor publikacji,

pojawił się pedagogzy w szczególny sposób uzdolnieni do wprowadzania w praktykę wychowawczą wartościowych modeli wychowania. Jednym z takich, można powiedzieć charyzmatycznych wychowawców, (...) był żyjący i działający w Krakowie ksiądz Mieczysław Kuznowicz (s. 16).

Rozdział drugi zapoznaje czytelnika z sylwetką oraz życiowym dziełem M. Kuznowicza. Na podstawie dokumentów archiwalnych oraz pozostawionych osobistych notatek Kuznowicza

zostały wydobyte niektóre fakty z jego życia duchowego, które miały wpływ na poglądy i działalność społeczno-wychowawczą. Dowiadujemy się między innymi o niełatwej drodze do kapłaństwa związanej z trudnościami zdrowotnymi oraz o pierwszych inicjatywach wychowawczych.

Szczegółne zainteresowanie budziła u M. Kuznowicza młodzież pozbawiona „wtedy wszelkich praw socjalno-bytowych” podejmująca pracę w przemyśle, rękodzielnictwie i handlu. Jak to sam określał często „pokrzywdzona przez życie” (s. 84).

Autor wiele miejsca (s. 104-146) poświęcił opisaniu organizacyjnej strony Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Krakowie utworzonego przez M. Kuznowicza w 1906 roku. Przybliżył strukturę organizacji, główne kierunki działalności, metody, formy pracy organizacyjnej oraz dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej. Dzięki temu dowiadujemy się, że Związek, jako optymalne środowisko wielostronnego wychowania młodzieży zgodnie z duchem chrześcijańskim w oparciu o zasady samorządności, był prężną organizacją, stale dynamizowany przy pełnej aktywizacji jego członków. Zauważmy, że

przez cały okres działalności Związku, od założenia do wybuchu drugiej wojny światowej, formacją zostało objętych ponad piętnaście tysięcy młodzieży (s. 145).

Na marginesie dodajmy, że po wojnie Związek na krótko wznowił swoją działalność, ale już w 1950 roku został przez władze komunistyczne zlikwidowany. Natomiast po przemianach społecznych kraju reaktywowany Związek sukcesywnie przejmując odzyskany budynek związkowy z czasów M. Kuznowicza, w którym od 1992 roku utworzono bursę dla młodzieży szkół średnich i studentów.

Rozdziały trzeci i czwarty zostały poświęcone charakterystyce poglądów M. Kuznowicza dotyczących wychowania. Autor w rozdziale trzecim kolejno opisuje założenia oraz cele modelu wychowawczego. U podstaw całego procesu wychowania leży koncepcja podmiotowego traktowania wychowanka, która ma polegać na ludzkim traktowaniu każdej osoby, z pełnym szacunkiem i godnością z uwzględnieniem jego indywidualnych cech osobowości. Następnie w trosce o całościowy rozwój wycho-

wanka zwraca uwagę na aspekty wychowania kulturalno-oświatowego, religijno-moralnego, społeczno-narodowego, obywatelsko-patriotycznego oraz wychowania ku wiecznym wartościom.

W rozdziale czwartym autor prezentowanej publikacji omówił koncepcje zasad i metod wychowania wypracowanych przez M. Kuznowicza. Zauważył, że wskazanie kilku fundamentalnych zasad i ich konkretna realizacja

wyznacza specyfikę oraz fenomen życia i zaangażowania wychowawczego Kuznowicza (s. 187).

Do charakteryzujących styl wychowawczy M. Kuznowicza należy między innymi zaliczyć zasadę: indywidualnego i przyjacielskiego podejścia do wychowanków, organizacji i samorządności, współdziałania instytucji społecznych, oddziaływania przez pracę i uświadamianie jej wychowawczej wartości, równoległej troski o duchową formację i dobro materialne człowieka.

Autor ukazał także bogactwo form i metod pracy, które w efekcie przynosiły pozytywne zmiany w rozwoju osobowości wychowanków. Zauważył, że M. Kuznowicz szczególny nacisk położył na organizowanie młodzieży warunków umożliwiających zdobycie odpowiedniego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Ponadto podkreślił, że doceniał on rolę wychowania teatralnego, muzycznego oraz wychowania fizycznego i troskę o zdrowy styl życia. W tym kontekście zauważył, że M. Kuznowiczowi zależało na tym, aby młody człowiek nabywał umiejętności właściwej organizacji i zagospodarowania czasu wolnego oraz zapobiegał destruktywnym wpływom środków uzależniających. Podkreślił zatem, że M. Kuznowicz dzięki planowej organizacji działań wychowawczych pomagał nie tylko w rozwoju fizycznym młodego człowieka, ale przyczyniał się do „ukształtowania w nim istotnych cech życia moralnego, kulturalnego i duchowego” (s. 274).

W rozdziale piątym autor książki podkreślił uniwersalizm i aktualność poglądów M. Kuznowicza, które nadal są wykorzystywane w pracy apostołskiej zakonu jezuitów. Zauważył, że dotychczasowa działalność jezuitów na rzecz edukacji oraz współczesne formy i sposoby działalności wychowawczej korelują, choć w innym zakresie, z przedstawioną koncepcją wychowawczą M. Kuznowicza.

Podstawową oraz wspólną osią, zarówno w aktualnej pracy wychowawczej jezuitów, jak również w działalności społeczno-wychowawczej Kuznowicza było i jest wychowanie każdej osoby ku pełni człowieczeństwa na fundamencie wartości transcendentnych (s. 264).

W związku z tym autor wskazał na kilka wybranych z terenu naszego kraju aktualnych obszarów jezuickiej edukacji, jak na przykład wyższe uczelnie: Papieski Wydział Teologiczny „Bobolanum” oraz Wyższą Szkołę Filozoficzno-Pedagogiczną „Ignatianum”; gimnazjum oraz liceum w Gdyni i w Nowym Sączu; bursy dla chłopców w Nowym Sączu oraz w Krakowie, w budynku, który został wybudowany z inicjatywy M. Kuznowicza; a także: Stowarzyszenie Chrześcijańskich Dzieł Wychowania; Centrum Formacji i Dialogu „Theotokos”, Fundację Edukacji Technicznej, prowadząca podyplomowe kursy Silesianum Professional dla młodych inżynierów, Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa, Centrum Kształcenia Liderów i Wychowawców im. Pedro Arrupe.

Przybliżona publikacja została oparta na bogatej bazie źródłowej, a przede wszystkim na archiwach zakonnych Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego. Zostały ponadto wykorzystane relacje i wspomnienia wychowanków księdza M. Kuznowicza. Godne podkreślenia jest również to, że autor często odwołuje się do współczesnej literatury pedagogicznej. W ten sposób monografia zyskuje walor łączenia starych i nowych przemyśleń z możliwością wyakcentowania istotnych i aktualnych inspiracji dla procesu wychowywania. Ponadto absorbującym uzupełnieniem książki są zamieszczone w końcowej części zdjęcia, które ukazują sylwetki ludzi oraz dzieło dokonane przez Mieczysława Kuznowicza. Warto zaznaczyć, że M. Kuznowicz działający w obszarach pedagogiki społeczno-opiekuńczej wprowadzał zasady pedagogiki kultury. Stwarzając warunki opieki nad młodzieżą rzemieślniczą tworzył przestrzeń kulturową dla wartości. Dlatego koncepcję wychowawczą Kuznowicza można uznać za aktualną między innymi ze względu na urzeczywistnianie związku obszaru kultury z działalnością społeczno-opiekuńczą. Natomiast do dalszych poszukiwań pozostanie otwarte pytanie: w jaki sposób konkretnie realizować idee wychowawcze, które inspirowały życie i działalność księdza Mieczysława Kuznowicza.

Na zakończenie przywołajmy słowa Tadeusza Aleksandra, który wskazał na aktualność i potrzebę kontynuowania charak-

teru działalności Mieczysława Kuznowicza. W Przedmowie do książki Tadeusz Aleksander napisał:

Inicjatywę M. Kuznowicza należy dzisiaj rozwijać, a jego dzieło kontynuować. By to uczynić należy jego idee i osiągnięcia wychowawcze szczegółowo poznać. Prezentowana książka ks. dra Janusza Mółki jest tego dobrą okazją. Dzieło M. Kuznowicza kontynuują dzisiaj różni społecznicy i kręgi działaczy charytatywnych organizujących internaty, stypendia i pomoc dla chcących się uczyć biednych dzieci. Jedni pomagają utrzymać szkoły, inni stołówki, jeszcze inni fundują stypendia dla niezamożnej młodzieży. Wśród społeczników są też tacy, którzy uczestniczą w organizowaniu czasu wolnego dla dzieci i młodzieży ubogiej oraz pozbawionej opieki poszkolnej. Być może lektura niniejszej książki przyczyni się do rozszerzenia zakresu i poprawi skuteczność takich działań (s. 13).

Żywić więc można nadzieję, że po zaprezentowaną monografię sięgną nie tylko pedagodzy i studenci, ale także ci, którym na sercu leży troska o szlachetne i godne wychowanie młodego pokolenia.

Magdalena Madej-Babula